Krvavé sonety.

Spev o krvi: — ký divý pomysel!? —
A o akej? — Ak o tej, ktorá žiari
sťa ruže kvet, pýr studu v dievčej tvári,
či jejž crk u decka v smev zabronel,

keď v snách ho laská anjel-pestiteľ;
alebo o tej, čo sa s duchom spári
u veštca v zápal čela na oltári:
tak nechby spev, nech plným dúškom znel!

Ó, krv je vlaha divotvorná! — Skrytá,
jak vzácny mušt, vrie v srdca pohári,
až udre v ústroj silou vlnobitia;
s tým v tepnách v ruch sa, v mluno prevarí
a vôľu tvorčiu, zajme kolo žitia . . .
Či myslia na to kedy mäsiari?

*

Nie o tej plodnej spievať dnes je čas:
o krvi, zo srdca čo šprihnúc v dlane,
kamkoľvek čiahne, tvorí požehnane,
i z mŕtvej skaly zlatý kúzli klas;

o krvi, v tmu čo vnúša slnka jas,
sťa olej vzplanúc — kahan pri kahane —
duševným zrakom denné na svitanie:
a takto chlebom-svetlom živí nás,

a vtedy štíti aj, kde nebezpeč je . . .
Lež o krvi, čo vybúšila v hnev,
i zúri-búri, ohňom páli, vlečie
povodňou, rozmetá svet hŕbou pliev;

KNIHOVEŇ * MATICE SLOVENSKEJ *

70 H 6

či odrážkou jak úpusty v zmar tečie . . .
ach! o tej znie, kým nezalkne sa, spev.

*

Nad zemou v letku utkvel na krielach
posupný dámon, v pravej hlaveň vojny,
z nejž, zmáchav nou, plam šlahol dvojný, trojný . . .
a k zemi vzal sa splývať v pramenách,

iskriaci síru, meteorov prach —
Rod ľudský dlho spal už nepokojný:
i strhol sa! — ziv súdbinej v tom trojny
zrel, úžas v očach, v údoch mrazný strach.

Kam dieť sa, Bože!? (zúpel), k spase vrátka
kde? rohľa v bralách, zápač pralesa
či morská chboť, loďka čojak vrátka
za útočište? . . . Ale kryje sa
nadarmo v svete; všade ľudská jatka:
či tvrď či oceán či nebesá!

*

A národ oboril sa na národ
s úmyslom vraždy, s besom zkazitelá.
Kres zpráskal pušiek, zahrmely delá:
zem stene, pišťí vzduch, rvú vlny vôd,

kde bleskom kmitla hrozná Astaroth.
A jak v žne postať zbožia líha zrelá
pod kosou, radom válajú sa telá;
v cveng šabiel šplachce čŕstvej krvi brod . . .

Tak vo vídrici totej ukrutenstva,
nímž ani tiger dravšie nezúri,
zapadá nie svlek: výkvet človečenstva,
života radosť smrtnej do chmury,

v prach purpur všeľudského dôstojenstva,
v ssutiny jasný palác kultúry!...

*

Čo krvi stečie takto prívalom,
jejž pôsobliwé v žilách, v svalech prúdy
skvost leta mohly vyviesť z každej hrudy,
pokroku slynúť rušňom-dvíhalom,

byť odčinom bied, bremien odvalom!
Čo ducha, budúcna v ňomž svit sa budí,
v nič rozplynie sa s bojišťa tam čmudy,
pokasne navždy s božským zápalom!

A nad tým v srdcolomnom bolestení
čo prelejú slz biedne matere,
predčasné vdovy, siroty! mrk denný
im oviv novým flórom kadere —
A čože ľudstva rozplakaný genij?
ten do večnej sa tône uberie!

*

Hrúz všetkých odstavené príchlopy;
od póla hajno fúrij tiahne k pólu,
studnice žiaľu, jazvy kľovúc bôľu;
tvár zohavená sinie Evropy...

A ešte blud ten! krivé pochopy,
čo ako rohy strkajú a kolú: —
Čuls', Bože? tvoju zpokúšali vôľu!
O triumf tlčú nebies na stropy,

Ta, vznešeného nad ich zmutky-chúťky,
zvá v spor svoj: — Bojuj, vraj, ich na strane!...
Či si ty Mars, čo krvavé rád skutky?
Baal? Jahvé? — Neslýchane trôfané:

KNIHOVEŇ * MATICE SLOVENSKEJ *

70 H 6

tvoj vehlas miešať ľudskej do pohnútky!
Súď: je to vzývanie či rúhanie?

*

Že dožili sme, ach, ten rozvrat! rež,
z nejž potoky sa nevinná krv valí!
divadla toho divákmi sa stali,
ba účastníkmi do dna srdca tiež,

svierani, zajarmení v trýzne spráž!
Že octli sme sa sveta vo špitáli,
na púšti jeho zrazu, najdúc — žiaľ i
bôľ! — pompu rozvoja kôl za padeš!

Že, starci, prv sme hlavy nesklonili,
než v zkazy tej sme maras vtenuli,
na pokoj hodaš hnilý do mohyly!
Ba šťastní, ichž čas hostí minulý,
kde pred hrázou sa rovy zaclonili —
blahoslavení všetci zosnulí!

*

Ó, ľudstvo! ľudstvo! tak si vzdialené
nebolo nikdy od príkazu Krista:
Bližného miluj ako seba! žčista
a bez výhrady zplna, iskrenne.

Nač bolo jeho spasné učenie,
ztvrdené smrťou, pravda, cesta istá:
keď bratu brat zmar stonásobne chystá,
preň zažihá bár pekla plamene?

Čo mrav tvoj stojí, plň vied, umien perá,
keď vášňam sa dáš zaslepiť a viesť,
i páseš potom ako divé zviera?
A čo si veniec pripravíš hen z hviezd,
neujdeš poroku, že dnes i včera

si v zlovesť zpotvorilo blahovesť!

*

Kresťanstvo tvoje — lož je, faleš, mam!
Mlč o pohanoch! zle sa vyhováraš:
čo Tatar, Vandal raz, Hun, hlá! to stváraš,
sa v majstra vyučiac ich remeslám.

K oltárom lezieš, utiekuc sa v chrám;
však modlu na srdci, v jej službe háráš:
hej, o pokore, bázni leda táráš,
si ošemetník pred Bohom i tam!

Že vyslanec si svetla? Za missie!
prírody deťom odurmaniť um
a s vierou vposled opantať im šije —
Oj, dovidia včuľ na grunt tvojich dám,
ich cvične núkaš začrieť do biblie:
krvavé vážiť — evanjelium!...

*

— Nuž, človeče, tyš pánom prírody?
ty že máš právo rozhodovať nad ňou?
Prv seba opanuj! zkroť kážňou vládnou:
kto pán je nad sebou, ten vývodí,

i hrdina je pravej svobody,
bo s každým sdielny na nej mierou riadnou;
ináč je otrok len, čo rukou kradnou
tak seba, ako iných oškodí.

Och, plytkosť srdečná! Och, zmätok umov!
I azurove čistí duchovia
pohrdli nuraz velkolepou dumou
u dlátka, farieb, zvukov, u slova;
šli v smes... Nuž, v barbarstva noc, v cmiter rumov

KNIHOVEŇ * MATICE SLOVENSKEJ *

70 H 6

ťa, človeče, ta vracia výchova!?

*

Ba pošpatil si iba krásnu zem
tú, samozvanče, pošlú z Tvorca ruky!
Čo vývin na nej, priostril si v muky,
v nástroje zhuby skul jej diadém;

bič zo síl splietol, harmonický snem
jej hlasov schlpil na svár mrchazvuký:
to tvoje vodcovstvo! s bied zápät pluky;
lad'! krvou kvapká i jej zôrny lem...

Sijoď s trónu! Lev nech napozatým králi,
vrah z hladu len, nie pre slasť z úrazov;
alebo zem nech vlasatica spáli
čo brloh tvoj i s tvojou nákazou,
pre teba, tvor ty v zlobe neskonalý,
ju do zbla vyžhnúc z hviezdných obrazov!...

*

— Ach, srdce moje čo už prenieslo
osudných úderov v tom dlhom žití!
Tak struny prepiate, sa skúbly city
v ňom; temer sa mi samo rozčeslo,

i koleno mi ducha pokleslo
zúfaním: tak bol ráz ich presrdítý!
Som sýty všetkých útrap, nadmier sýty: —
a tu zas kríž ten sveta!... Čerieslo

tak nezakrojí v pôdu v orby spechu,
jak on sa vryl mi rozdierave v hruď;
i včuľ už strmie, predstavujúc viechu,
na ktorej skvie sa lapidárny súd
— stoletiu, pokoleniu na útechu —:

Vzdelanstvo — cha-cha-cha! — jak ľudožrút! . . .

*

Kto zapríčinil tento úpadok,
zosurovenie, zdivočenie mravov?
Čo ľudstvo sviedlo, s ducha veličavou
vbrsť do bahna? ký upír to a mlok,

z prs ssajúci mu i dnes žitia mok,
krvožízňivec s večnou záhou žhavou?
Eh, sebectvo! to! — a niet, nad chavou
tou zvítaziť, vojsk, rekov po dnešok.

Hej, ono krivdí, hnete, sdiera, týra
svevolne, kde len stihne, slabšieho;
bár zem je pre všetkých dosť širo-šíra,
chce, aby strela sa len pre neho;
ba končiny si svojí všehomíra,
kams' v prázdeň vytískajúc iného —

*

To oná panovačnosť nadutá,
čo pancier odela a číha v zbroji;
čo na obzore ako mračno stojí,
žlč v okáľoch a hrozbu pohnutia;

nad zemou visí ako pokuta,
opätok drzý držiac na pokoji;
tá, dušiaca sa spupne, že sa bojí
len Boha! . . . Ale zato nehúta,

nerozvažuje veľa vo svedomí
o prísnom v desatoru: „Nezabi!"
lež smelo blesky mece, húka hromy;
sťa jahnence ľud ženie pochabý
na bitúnok —; svet šatí do pohromy,

KNIHOVEŇ * MATICE SLOVENSKEJ *

70 H 6

obúva do spáleníšť pahnaby . . .

*

I hučí válka — Ako krátňava
sa vrtí, gúľa-válľa, rozohnaná,
plutvami trepe jakby leviathana,
a v bezdný hrtan s chvatom strháva,

požiera, nenásytná, hltavá,
tak ľudské životy jak ľudské mania,
vždy tlamu do korán ni sitna brána;
a trosky sú, čo na breh vydáva . . .

Tušť roztiahla sa vypasenou zmijou,
kde kvitly mestá jak kry ružové;
vzdor, nárek, hliatba divou harmóniou
preletá nad ňou pozdĺž, krížove . . .
— Pred spravedlivou kto raz históriou,
kto pred Bohom to všetko zodpovie!?

*

Včuľ po mraku vše svolá podstena,
čo doma zbudli, všetkých dohromady.
Prah ňaňo zaujal, kmeť vetchej vlády;
u nôh mu čupí žena, starena,

stá kvočka, kol vnúčat pnúc ramená:
a každé zosírka, jak k hviezdam hľadí —
V kuchyňke nevesta; prian sprace riady,
a prisadne k nim, muka zrosená.

Len dcéra umkla v sad, i s inou strelou
v srdiečku, neboliacou ostatných:
veď s bratom tiahol on tiež s myslou smelou
do kosby, krv kde rosou, riasou vzdych . . .
Kto odpovie i za tých trpiteľov?

ich strasti, slzy, snád i ztraty ich?

*

Ó, kde si, šlachtic srdca, gavalier,
„stoj!" zavelet tým sborom v borby prieku?
Či múdrosť sobrals' striebristého veku,
čis' v kvete muž, rec: „dosť!" — i budeš ver'

ten najslávnejší sveta bohatier.
Pravicu podaj soku bratsky mäkkú,
vztýč biely prápor rudú nad paseku! . . .
A či sa skýliť musí na večer:

po výčerp? Musí náporná prv sila
s tou odporu boj dobiť preťažký:
až váhadiel zhrá pára rozpustilá,
súc odhodené s cesty prekážky:
tá s víťazstvom si pripne slávy krýla
a v priepasť sfúrí miska porážky . . . ?

*

— A keď sa toto peklo vyvzteká,
či ozaj nastúpi smier, pokoj neba?
Nenávisť ovládze-li sama seba,
z nástrahy zrodí-li sa bezpeka,

a pravda sadne za stôl odveká?
Bude-li právo všetkých právom? chleba
hoj všetkým? Nebude pút? zbraní treba?
Česť bude práci, tvári človeka?

Ten kúpeľ krvi splynie očistením?
Milosrdenstva znežnie obrazom
sebeckosť? pýcha zkrotne pokorením?
trojica lásky svitne príkazom . . . ?
Alebo beda, beda — premoženým?

KNIHOVEŇ * MATICE SLOVENSKEJ *

7026

a menom pomsty beda — víťazom?

*

A či tie hekatomby obetí,
tie rieky krvi v splave po údolí;
ten bezpočet rán, z ktorých každá bolí
viac, než čo osud v zdravie zavätí;

to spustošenie záslub století;
tie škody na chlebovom ľudstva poli,
plen . . . všetko vpokon oným na vrchdi
svedomím zachvie, zčernie v pamäti?

I k srdcu pripustia si naučenie,
že nad palbš jest nástroj hotovší,
žľab vybrázdiť, nímž za zdarom zdar ženie;
že človek nie hmyz pod šľap podošví;
že niet cti v bitke, jak krv vodou nenie: —
i naveky meč skryjú do pošvy? . . .

*

Veď keby, keby! — Vďačne oplakal
by každý národ svoje ztraty, hroby,
ichž množstvo mu zem Jozafatom robí;
to všetko povážil by za portál,

za stupne, po nichž, tvrdších bár i skál,
do novej lža vojsť, šťastnej, zlatej doby,
bez dneška rmutu, nerestí i zloby;
ba za dôpust by Bohu chválu vzdal,

si istý súc: že železa i krvi
ohromnú nošu navždy šmaril s pliec;
nebude cudzej sláve za ostrvy;
sám svoj vždy, snaživec i poctivec,
pobeží s druhni: lepší kto? kto prvý,

kde cieľ...? — Ach, kiež to palmou na konec!...

*

Čo bude, ako bude? len Ty znáš,
ó, Vševedúci! — Ale nespytujem
sa Ťa; tak v mysli krehkej uvažujem,
že bola by to decka samopaš:

bo nač Ty ako zdržovateľ dbáš,
jak krátkym umom dlho pozorujem,
čnie nedostižne ľudský nad záujem!
nad všetko, zem čo smýšľa, prášok náš,

čo na nej my, jej plemä, vystrájame.
Tej úkol je, kým ináč naložíš,
príslaha slncu vo svetovej dráme;
nám ale — zvláštna milosť nanajvýš! —
predš červom, voľnosti si adrel znamä,
trvalé pokiaľ? Tobož nezjavíš...

*

Že trest to, čo sa deje, od Teba
za nadužitie svobodnej tej vôle?
či zkúška, podobná tej v ľudskej škole?
Ach, pojem nízky! — hriešna pochleba;

súc láskou, Tebe toho netreba —
Hoj! ako v mája kruse luh tu dole,
za jasnej noci hore hviezdne pole:
mne čisto svieti tvoja veleba,

bez našskej vrásky hnevu, cnenia šmúhy...
Ak pozeráš tak na ten mravčí boj,
snáď mrkneš: zverské to v nich ešte táhy
dryľujú — broj prv, teraz v práci zbroj —:

KNIHOVEŇ * MATICE SLOVENSKEJ *

70 H6

12.

Len tríbenie — cvik — vývoj ľudstva púhy,
až ušľachtí sa šťastný pre pokoj...

*

Ó, vysoko dlieš, Pane! nad nami
s osnovou pomyslov, s ciest tajných sieťou,
zkaď zámer svoj si v reťaz rozvil svetov...
Meriame výšku orly, chmárami,

hviezd sídlami; však dostap neznámy:
pred nekonečnom jakby uzavretou
zdúpneme bránou, v hrudi popol vznetov,
a naše smysly závrať omámi.

Bár v zenit pripneme aj ducha zreteľ,
na uzol blesku, vidmo, dúhy most,
by v tvoju šľapaj, k tvojej mysli vzletel,
je slepcom preds': — hja, bezočivý hosť —
Tak svetlom zavraciaš v nás, Otče svetiel,
hneď domýšľavosť hnedky všetečnosť...

*

A predsa — dovoľ, Bože! — Pokoja
mi nedá zvedavosť, jej ostré osti
ma omínajú; tisíc do úzkostí
upadám za dňa a tie nezkoja

ni noci, balzam ich, snov povoja;
krváca srdce mi, môj duch sa postí: —
och! dovoľ nazrieť v tmaň mi budúcnosti:
jak z toho strašného vlň príboja

Slavianstvo vyjde? loď jak statná, bdelá?
To rád bych znal: ó, odcloň mi! a daj
znak, má-li v Tebe ochraňovateľa?
ha! vidím, zašlo bezdna na pokraj...

Viem, hrešilo, ach! hrešilo tak veľa;
však odpusť mu! ho zdrž! a zachovaj —

*

Či zázrak telom ten sa rozpadne
na články, osobou z nichž pozostáva?
do prachu sfrkne Goliatha hlava?...
A či sa zviecha, vzchopí prípadne

a života už plňou zavládne?
i v službu vstúpi pravdy? vstane práva
obhajcom? trafí, v čom tkvie ctnosť, česť, sláva?
orlicou žalmistovou omladne?

Veď spravedlivosť tmeľ je, tuží pásky
nad oceľ, korbáč, žalár, zámky pút:
a tej, ach! neznalo; i praskly svázky
i pokrvné, že trnie, ha! ni prút:
prút v potrest... Slutuj sa však, Bože lásky!
a nedaj mu v tej próbe podľahnúť —

*

Predsť nemožno! že bytosť veľkých čŕt
v ňom bol bysť poslal na svet bez účelu:
len iným tôniť — obťažiť zem celú
sťa Himalaj, mráz družinou, hlad, smrť;

a časom rozsypať sa na padrť.
Čo dal si sklepeniu skryť, jeho čelu,
raz musí slncom vzísť! vzpláť zlatom pelu —
a po ňom zbudnúť nad pyramíd hrď...

Či proroctvo má zlyhať Kollárovo? —
Viem, mrháč-spustlec, bolo samý buj;
však pre krv, Bože, v streku na olovo
z rúk bratských... aspoň pre ňu nevstupuj

KNIHOVEŇ * MATICE SLOVENSKEJ *

70 H 6.

s ním v súd! lež daj mu žiť a tvoje slovo
zvestovať svetu — Tak, ó! pomiluj...

*

(Nie, Puškine môj, myslou vysoký,
ty mýlil si sa, podráždením chorý:
Vraj, musejú sa stiecť-sliať v ruskom mori
tie naše bystré slavjan-potoky,

alebo ono — vyschne ráztoky.
Už príroda, vidz! sama s tebou sporí:
má osve ich, vždy črstvé bytia vzory;
no trvá aj ich poťah hlboký...

Ja myslím: duch sa rovná vode, hore
čo parou stúpa, prší návratom;
tak, vzájomstva prúd, teká po priestore,
zhŕdajúc lieňou v bahne stojatom...
Nuž, vyschnúť nemusí ni ducha more,
ni potoky zajsť ducha v mori tom!)

*

Cit! — vyčítať mi niet čo svedomiu,
že v tiesni tým mi zvrelo vnútro citom;
som patriota, bárs som Slavian pritom!
Nežiadam zamak krivdy nikomu,

a na vlasť mal bych skŕňať pohromu?
Lže, kto by tvrdil! — V slavian-duši bytom
dlie dobrota, čo v korci okopitom
sa sdielá s bližným z domu do domu...

I Slovák objíma zem rodnú s všetkou
lúbosťou; oltárom mu Tatry štít;
stá pozostatky ctí si kosti predkov —
Nemusím tedy pokrytcom sa kryť,

Pomiluj, Bože! Bože pomiluj!...
Ta kolenačky prosí duša moja
dňom-nocou, žertva muky, nepokoja —
Veď hrozné i len pomysliet si, juj!

od čoho naveky ho zavaruj! —:
by Slavianstvo len hŕbou bolo hnoja
na cudzie lány, po čom hudá sloja
ich tak mrie, rozdavujúc pysk ni sluj...

Dosť zapadlo ho už tým podlým cielom,
zárodniac, zšlachtiac drsné plemeno,
dosť! — zaháj ho, ó, voči urvatelom!
Nie trus je, lež dúm tvojich semeno;
len vzísť mu dať, vzrásť, zrieť... a zlatým čelom
sa nebies tkne... Buď, ó! buď spaseno...

*

keď, nezlákaný utrháčstva pletkou,
som v srdci zladil svätý dvojný cit.

*

Či moja Slovač, krdeľ sokolí,
nepoletela tobôž pod zástavy?
Krv necedí? v plač svojich neodvraví
na ružu rany: oj, nie! nebolí...?

Veď úfa: odzvonené svevoli!
čo popečkovala s jej žitia právy,
jej jazyk vyhnala v hôr úval tnavý,
jakby to ľudské zvuky neboly.

Vie: vlasť je mať, čo krajec s láskou podá
každému decku, prázdna vrtochov;
len, ktorí štedrú pravicu jej vodia
sebecky, tí ju robia macochou;
však s búrkou prejde i tá nepohoda:
to posilou jej v boji! útechou...

*

— Ó, vráť sa skoro, mieru milený!
zavítaj s ratolesťou olivovou,
a buď nám zdravím, veselím i chôvou,
v snažení ostňom, kovom v rameni!

Zášť — fakľu sváru — medzi plemeny
zdus! Nedaj stretať sa viac s mladou vdovou,
sirôtky, s rodičmi, čo nad synovou
oporou v hrobe kvília zlomení.

Scel jazvy; úštrby zhlaď zisk tvoj zlatý...
Pod svoje nás zajmi, húfy, vodcovstvo,
veď k cieľom, plných dobrých predsavzatí:
to bude triumf! zo zdôb radosť, ó!

KNIHOVEŇ * MATICE SLOVENSKEJ *

70 H 6

16.

za zdatnosť v borbe — práce na postati . . .
Ó, prijď, ty bratstva, lásky kráľovstvo!

*
* *

Nuž, idťe s Bohom, piesne krvavé!
odvité so srdca mi dobou krutou,
listiny s kresbou dojmov, odblesknutou
pri požiarovej neba záplave,

v striel hluku, prerývanom zdĺhave
bojišťa stony, nárky z bydlísť kútov;
ku srdciam idťe s blánkou rozvinutou:
nech čítajú vás oči slzavé . . .

Ja bojoval tiež vnútri ťažko-tvrdo,
i ranený som, v srdce bodnutý —
Raz aspoň chcel bych pozreť na rod hrdo:
s odplatou za strasť tolkých dotknutí;
to ždám . . . Och, prac sa kamsť za pólu brdo,
redikaj znad nás, mračno pokuty! . . .

Aug.-sept. 1914

Z. H.

15B. Vo febr. 1919 vydal Kočí v Praze.
Máte i tak sbírku časem zaradit
do VI. bo sv. (lyra), za „Dozvuky"